

Jean Baudrillard

ΤΟ 2000 ΔΕΝ ΘΑ 'ΡΘΕΙ ΠΟΤΕ

ΑΡΧΙΣΩ ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ «Ανθρώπινη Δικαιοδοσία» του Elias Canetti: «Μια οδυνηρή σκέψη: ότι από ένα ορισμένο σημείο του χρόνου και μετά, η ιστορία δεν υπάρχει πια καθαυτήν. Όλη η ανθρώπινη φυλή ξαφνικά, χωρίς να το συνειδητοποιήσει, ξέφυγε από την πραγματικότητα. Πέρα απ' αυτό το σημείο, κανένα γεγονός δεν είναι πια αληθινό, αλλά εμείς αδυνατούμε να το συνειδητοποιήσουμε. Τώρα ο στόχος και το καθήκον μας είναι ν' ανακαλύψουμε αυτό το σημείο, διαφορετικά, εφόσον αποτυγχάνουμε να το αντιληφθούμε, θα 'μαστε καταδικασμένοι να συνεχίζουμε την παρούσα καταστροφική μας πορεία».

Υπάρχουν αρκετές αληθοφανείς υποθέσεις σχετικά με αυτήν την εξαφάνιση της ιστορίας. Στη σύγχρονη αστροφυσική φαντασία, η πρόταση του Canetti «όλη η ανθρώπινη φυλή ξαφνικά ξέφυγε από την πραγματικότητα» παρορμητικά ξαναφέρει στο νου την *vitesse de libération*, την ταχύτητα διαφυγής, την οποία χρειάζεται ένα σώμα για να ελευθερωθεί από το πεδίο έλξης ενός άστρου ή πλανήτη. Σύμφωνα με αυτήν την εικόνα, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η επιτάχυνση της νεοτερικότητας σε σχέση με την τεχνολογία, τα τρέχοντα γεγονότα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η επιτάχυνση όλης της οικονομικής, πολιτικής, σεξουαλικής συναλλαγής — όλα όσα τελικά ονομάζουμε «απελευθέρωση» — μας έχουν παρασύρει σε μια τέτοια ταχύτητα διαφυγής, ώστε εμείς κάποια μέρα ξεφύγαμε από τη σφαίρα της πραγματικότητας και της ιστορίας (και μπορούμε να πούμε, ακολουθώντας τον Canetti, ότι είναι μια «συγκεκριμένη» στιγμή στην ιστορία, όπως ακριβώς το σημείο της «απελευθέρωσης» στη φυσική μπορεί να υπολογιστεί ακριβώς). Είμαστε όντως «απελευθερωμένοι», σύμφωνα με όλες τις σημασίες της λέξης, τόσο απελευθερωμένοι, που η κεκτημένη μας ταχύτητα (ο επιταχυνόμενος μεταβολισμός των κοινωνιών μας) μας έχει μεταφέρει πέρα από ένα συγκεκριμένο χωροχρό-

νο, ένα συγκεκριμένο ορίζοντα όπου είναι εφικτή η πραγματικότητα όπου το γεγονός είναι εφικτό, επειδή υπάρχει ακόμη αρκετά ισχυρή παγκόσμια έλξη, ώστε να δίνει τη δύναμη στα πράγματα να αντανακλώνται, να επιστρέφουν στους εαυτούς τους και γι' αυτό να έχουν κάποια διάρκεια και ορισμένο αποτέλεσμα.

Μια συγκεκριμένη βραδύτητα (δηλαδή μια ορισμένη ταχύτητα, αλλά όχι τόσο μεγάλη), μια ορισμένη απόσταση αλλά όχι τόσο μεγάλη, μια συγκεκριμένη «απελευθέρωση» (ή ενέργεια που προκαλεί ρήξη και αλλαγή) αλλά όχι υπερβολική, εναλλάσσονται με σκοπό να παραχθεί αυτό το είδος της σημαντικής συμπύκνωσης ή αποκρυστάλλωσης των γεγονότων που αποκαλούμε ιστορία, αυτό το είδος της λογικής διαδοχής των αιτιών και αποτελεσμάτων που αποκαλούμε πραγματικότητα.

Πέρα από αυτήν την επίδραση της παγκόσμιας έλξης που συγκρατεί τα άτομα σε μια περιφορά με σημασία, κάποια στιγμή «ελευθερωμένα» με αρκετή ταχύτητα, όλα τα άτομα νοήματος χάνονται στο διάστημα. Κάθε άτομο ακολουθεί τη δική του πορεία στο άπειρο και χάνει τον εαυτό του στο διάστημα. Στην πραγματικότητα, αυτή είναι η εμπειρία που δοκιμάζουμε καθημερινά στις σύγχρονες κοινωνίες, που έχουν καταληφθεί από την επιτάχυνση όλων των σωμάτων, όλων των μηνυμάτων, όλων των διαδικασιών, προς όλες τις κατευθύνσεις, και οι οποίες έχουν δημιουργήσει με τα σύγχρονα ΜΜΕ έναν απεριόριστο εκτεινόμενο χώρο ειδικά για την προσομοίωση κάθε γεγονότος, κάθε ιστορίας, κάθε εικόνας. Χάρη στη δύναμη διάχυσης που έχουν τα ΜΜΕ, έχει προικιστεί κάθε γεγονός, κάθε πολιτική, ιστορική, πολιτιστική πράξη με μια κινητική ενέργεια, η οποία τα εκτροχιάζει από το χώρο τους για πάντα και τα εξωθεί προς το διάστημα όπου χάνουν κάθε νόημα, αφού δεν μπορούν να επιστρέψουν ποτέ.

Για όλ' αυτά δεν χρειαζόμαστε μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας: Με τα ΜΜΕ, την πληροφορική, τα ηλεκτρονικά κυκλώματα και δίκτυα, ήδη έχουμε, εδώ και τώρα, στις κοινωνίες μας αυτόν τον επιταχυντή σωματιδίων, ο οποίος έχει μόνιμα πλέον σπάσει την τροχιά αναφοράς των πραγμάτων.

Σχετικά με την ιστορία, οι συνέπειες είναι σαφείς. Η ζωντανή της αφήγηση (recitation) έχει γίνει αδύνατη, αφού εξ ορισμού re-citatum σημαίνει τη δυνατότητα επανάληψης μιας λογικής ακολουθίας νοήματος. Σήμερα μέσω της κεκτημένης ταχύτητας της διάδοσης, με την επιβεβλημένη κυκλοφορία και την ολοκληρωτική επικοινωνία, κάθε γεγονός, κάθε συμβάν απελευθερώνεται από μόνο του, κάθε γεγονός γίνεται ατομικό, πυρηνικό κι ακολουθεί την τροχιά του στο κενό. Για να διαχέεται κάτι απεριόριστα, πρέπει να κατατεμαχίζεται όπως ένα σωματίδιο. Γι' αυτό μπορεί να φτάσει σε μια ταχύτητα δίχως επιστροφή, που οριστικά το εκσφενδονίζει από την ιστορία. Τα συμβάντα δεν έχουν πλέον

λογικές συνέπειες, επειδή κινούνται τόσο γρήγορα — διαχέονται τόσο γρήγορα και μακριά, εμπλέκονται σε κυκλώματα — δεν μπορούν ποτέ να επιστρέψουν ως μάρτυρες του εαυτού τους ή του νόηματός τους (το νόημα είναι πάντα μια μαρτυρία). Από την άλλη μεριά κάθε όλον, είτε γεγονότων, είτε πολιτισμού, πρέπει να κατατεμαχίζεται, να εξαρθρώνεται, προκειμένου να εισάγεται στα ηλεκτρονικά κυκλώματα: κάθε γλώσσα πρέπει να αναλύεται στο δυαδικό σύστημα, 0/1, με σκοπό να κυκλοφορεί όχι στις μήμες μας πια, αλλά στην ηλεκτρονική και φωσφορίζουσα μήμη των Η/Υ. Καμιά ανθρώπινη γλώσσα δεν αντιστέκεται στην ταχύτητα του φωτός. Καμένα ιστορικά γεγονότα δεν αντιστέκεται στην πληθυντική του διάχυση. Καμένα νόημα δεν αντέχει στην επιτάχυνσή του. Καμιά ιστορία δεν αντέχει στη φυγοκέντρησή που προκαλούν τα ίδια τα γεγονότα στον εαυτό τους, στο απεριόριστο των χωροχρόνων (θα έλεγα επιπλέον: καμιά σεξουαλικότητα δεν αντέχει στην απελευθέρωσή της, κανένας πολιτισμός στη διάδοσή του, καμιά αλήθεια στην επαλήθευσή της, κ.λπ.).

Αυτό είναι ότι αποκαλώ προσομοίωση, (simulation). Επιθυμώ όμως να ξεκαθαρίσω ότι η προσομοίωση είναι δίκοπο μαχαίρι και πως οι παραπάνω θέσεις μου δεν αποτελούν παρά μια άσκηση προσομοίωσης. Δεν βρίσκομαι πια στη θέση ν' «αποαναλύω» οτιδήποτε. Μπορώ μόνο να σπρώχνω τις υποθέσεις στα όριά τους, να τις αφαιρώ από την κρίσιμη ζώνη αναφοράς τους, ώστε να πληγίνουν πέρα από το σημείο της μη-επιστροφής. Στέλνω επίσης τη θεωρία στον υπερχώρο της προσομοίωσης — όπου χάνει κάθε αντικειμενική εγκυρότητα, αλλά πιθανόν κερδίζει συνοχή, δηλαδή αληθινή σχέση με το σύστημα που μας περιβάλλει.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ είναι, κατά κάποιον τρόπο η αντίστροφη της πρώτης: δεν υπάρχει πλέον εμμονή στην επιτάχυνση, αλλά στην επιβράδυνση των διαδικασιών. Για μια ακόμη φορά προέρχεται κατευθείαν από τη φυσική.

Η ύλη επιβραδύνει το πέρασμα του χρόνου. Σαφέστερα, στην επιφάνεια ενός σώματος με μεγάλη πυκνότητα ο χρόνος φαίνεται να περνά βραδύτερα. Το φαινόμενο αυξάνει με την αύξηση της πυκνότητας. Το αποτέλεσμα αυτής της επιβράδυνσης μεγαλώνει ανάλογα με την αύξηση της πυκνότητας. Επίσης, η επιβράδυνση του χρόνου έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του μήκους κύματος του φωτός που εκπέμπει ένα σώμα, όπως γίνεται αντιληπτό από έναν εξωτερικό παρατηρητή. Μετά από ένα ορισμένο όριο, ο χρόνος σταματά, το μήκος κύματος γίνεται άπειρο. Το κύμα δεν υπάρχει πια. Το φως σβήνει.

Εδώ, η αναλογική μεταφορά δεν είναι δύσκολη. Πρέπει μόνο να φανταστείς τις «μάζες» στη θέση της «ύλης» και την «ιστορία» στη θέση του χρόνου. Τότε θα δεις ότι υπάρχει, πολύ απλά, μια επιβράδυνση της ιστορίας, όταν πλησιάζει το αστρικό σώμα των «σιωπηλών πλειοψηφιών». Στις κοινωνίες μας κυριαρχεί αυτή η μαζική διαδικασία, όχι τόσο με μια δημογραφική ή κοινωνιολογική έννοια, όσο με τη σημασία του φευγαλέου, ένα πολύ κρίσιμο σημείο και εδώ, ένα σημείο απ' το οποίο δεν υπάρχει επιστροφή, όχι λόγω της επιτάχυνσης (όπως στην πρώτη μας υπόθεση) αλλά εξαιτίας της αδρανείας. Αυτό αποτελεί το πιο σημαντικό γεγονός στις σύγχρονες κοινωνίες, το πλέον δυσδιάκριτο και δυσνόητο τέχνασμα στην ιστορία τους: κατά τη διάρκεια της πορείας των κοινωνιών προς την κοινωνικοποίηση, την παραγωγική και επαναστατική τους εντατικοποίηση (είναι όλες επαναστατικές συγκριτικά με τους προηγούμενους αιώνες), εμφανίστηκε μια δύναμη αδρανείας, μια τεράστια αδιαφορία και η σιωπηλή δύναμη αυτής της αδιαφορίας. Τούτο είναι ό,τι αποκαλούμε μάζες (η μάζα). Αυτή η μάζα, αυτό το αδρανές υλικό της κοινωνίας, δεν προκύπτει από την έλλειψη της ανταλλαγής, της πληροφόρησης και της επικοινωνίας: αντιθέτως, προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό και τον κορεσμό ανταλλαγής, πληροφόρησης κ.λπ. Πηγάζει από την υπερβολική πυκνότητα που υπάρχει στις πόλεις, τα εμπορεύματα, τα μηνύματα, τα ηλεκτρονικά κυκλώματα κ.λπ. Είναι το ψυχρό άστρο του κοινωνικού χώρου και γύρω απ' αυτήν τη μάζα η ιστορία παγώνει, επιβραδύνεται, τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο και χάνονται μες στην αδιαφορία. Οι μάζες έχουν ουδετεροποιηθεί κι αναγκαστικά μωθριδατιστεί (εθιστεί μέχρι ανοσίας) από την πληροφόρηση: με τη σειρά τους ουδετεροποιούν την ιστορία και παίζουν το ρόλο μιας οθόνης απορρόφησης. Οι ίδιες δεν έχουν ιστορία, ούτε νόημα, συνείδηση κι επιθυμία. Αποτελούν το λανθάνον υπόλειμμα όλης της ιστορίας, παντός νοήματος, συνείδησης και πάσης επιθυμίας. Στα πλαίσια της νεοτερικότητάς μας η ανάπτυξη όλων αυτών των εξαιρετών πραγμάτων έχει υπογειώς δημιουργήσει ένα μυστηριώδες ταίρι: η εσφαλμένη γνώση του (δηλαδή αν δεν υπάρξει ακριβής γνώση γι' αυτή την αδράνεια, γι' αυτή τη δύναμη της αδιαφορίας και για την αντίστροφη ενέργεια) κλονίζει κάθε τρέχουσα πολιτική, κοινωνική και ιστορική στρατηγική.

Η συνέπεια σ' αυτήν την περίπτωση, είναι η αντίθετη προς ό,τι συνάγεται από την πρώτη υπόθεση: η πρόοδος, η ιστορία, το λογικό, η επιθυμία, δεν μπορούν πλέον να βρουν τη δική τους «ταχύτητα διαφυγής». Δεν μπορούν πλέον ν' αποσπασθούν απ' αυτό το τόσο πυκνό σώμα, το οποίο με ακατανίκητη δύναμη επιβραδύνει την πρόδό τους, και καθυστερεί το χρόνο σε τέτοιο σημείο ώστε μετά απ' αυτό να μας διαφεύγει η αντίληψη ή η φαντασία του μέλλοντος. Αυτή η μάζα στη σιωπηλή της εμμονή απορροφά κάθε κοι-

νωνική, ιστορική και προσωρινή υπέρβαση. Βρισκόμαστε ήδη στο σημείο όπου πολιτικά, κοινωνικά συμβαίνουντα δεν έχουν πλέον επαρκή αυτόνομη ενέργεια να μας επηρεάζουν· ως εκ τούτου εκτυλίσσονται όπως μια ταινία του βωβού κινηματογράφου προς την οποία εμείς δεν είμαστε ατομικά αλλά συλλογικά ανεύθυνοι. Η ιστορία σταματά εδώ, και βλέπουμε με ποιο τρόπο: όχι από την έλλειψη ανθρώπων ή βίας (πάντα θα υπάρχει κι άλλη βία, την οποία όμως δε θα 'πρεπε να συγχέουμε με την ιστορία), ούτε από την έλλειψη γεγονότων (πάντα θα υπάρχουν κι άλλα γεγονότα χάρη στα ΜΜΕ και την πληροφόρηση!), παρά μόνον από την επιβράδυνση, την αδιαφορία και τη χύνωση. Η ιστορία δεν μπορεί πλέον να υπερβεί τον εαυτό της, ούτε να οραματιστεί το δικό της σκοπό ή να ονειρευτεί το τέλος της· θάβεται από τη δική της άμεση επενέργεια, καταρρέει από μιαν έκρηξη προς το εσωτερικό της, μέσα στο εδώ και τώρα. Τελικά, δεν μπορούμε να μιλάμε ούτε καν για το τέλος της ιστορίας, επειδή δεν υπάρχει καθόλου χρόνος για την ιστορία, ώστε να φτάσει στο τέλος της. Οι συνέπειές της επιταχύνονται, πλην όμως η πρόοδός της αναπόδραστα επιβραδύνεται. Θ' ακινητοποιηθεί και θα σβήσει όπως το φως κι ο χρόνος στην άκρη μιας μάζας με άπειρη πυκνότητα...

(Ξέχασα να πω ότι η επενέργεια της μάζας στον εαυτό της είναι επίσης σχετική προς την προσομοίωση. Σήμερα οι μάζες είναι το δικό μας μοντέλο προσομοίωσης του κοινωνικού· προς αυτό τό κοινωνικό προβάλλει τις στρατηγικές του, προκαλεί τις συνέπειές τους, και μέσα σ' αυτό πραγματώνεται πέραν πάσης ελπίδος, δηλαδή εκεί όπου εξαφανίζεται στο μεγενθυτικό φακό του κοινωνικού. Οι μάζες είναι το πιο καθαρό προϊόν του κοινωνικού κι επίσης το πλέον διεστραμμένο αποτέλεσμα του).

ΤΡΙΤΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΛΟΓΙΑ. Αυτή τη φορά δεν αντλώ πλέον τα συμπεράσματά μου από τη φυσική αλλά από τη μουσική. Πλην όμως, αυτό που μ' ενδιαφέρει είναι και πάλι το «σημείο εξαφάνισης», το σημείο όπου εξαφανίζεται ή σβήνει κάτι, για το οποίο μιλάει ο Canetti και πέραν τούτου καθετί παύει να 'ναι αληθινό.

Πού αρχίζει το σημείο της ανώφελης εκζήτησης του κοινωνικού; Πού βρίσκεται το σημείο της κοινωνικής πραγμάτωσης, το οποίο ταυτοχρόνως αποτελεί και το σημείο κατάρρευσής της;

Είναι όπως ακριβώς το αποτέλεσμα της στερεοφωνικής μουσικής. Όλους μάς διακατέχει (κι όχι μόνο στη μουσική) το σύνδρομο πιστότητας, της ποιότητας της μουσικής «αναπαραγωγής». Οπλισμένοι με συντονιστές, ενισχυτές και μεγάφωνα των στερεοφωνικών μας συστημάτων, ρυθμίζουμε μπάσο και

πρίμο, αναμειγνύουμε, συνδυάζουμε, πολλαπλασιάζουμε κανάλια, αναζητώντας την άψογη τεχνολογία και μιαν αλάθητη μουσική. Ακόμα θυμάμαι ένα θάλαμο σ' ένα στούντιο ηχογράφησης, όπου η μουσική μεταδιδόταν από τέσσερις μεριές, απλώνονταν σε τέσσερις διαστάσεις, έτσι που να μοιάζει ότι βγαίνει από τα σπλάγγνα, κρυμμένη στα σωθικά, από ένα υπερπραγματικό βάθος... Δεν ήταν πλέον μουσική. Πού είναι ο βαθμός της τεχνολογικής εκζήτησης και η «υψηλή πιστότητα» πέρα απ' το κατώφλι της οποίας η μουσική καθεαυτή θα μπορούσε να εξαφανιστεί; Διότι το πρόβλημα της εξαφάνισης της μουσικής είναι το ίδιο όπως και της εξαφάνισης της ιστορίας: Δεν θα εξαφανιστεί από την έλλειψη μουσικής, αλλά επειδή έχει ξεπεράσει εκείνο το οριακό σημείο, του ολέθρου· θα εξαφανιστεί στην τελειότητα της εκτέλεσής της, μέσα στα δικά της ειδικά εφφέ (πέραν αυτής δεν υπάρχει πλέον αισθητική κρίση καμιά ούτε κι αισθητική ηδονή· υπάρχει η έκσταση της μουσικότητας και το τέλος της).

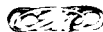
Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει με την ιστορία. Με την εκζήτηση των γεγονότων και της πληροφόρησης, έχουμε ξεπεράσει εκείνο το όριο, πέραν του οποίου η ιστορία καθεαυτή παύει να υπάρχει. Εκπομπές άμεσες και πυκνές, η αναπαραγωγή των ειδικών και δευτερευόντων εφφέ, φοντύ... και το περίφημο εφφέ του Larsen, που παράγεται στα ακουστικά, όταν πομπός και δέκτης είναι πολύ κοντά: το συναντάς στην ιστορία με τα ΜΜΕ: εδώ συμβαίνει κάτι σαν βραχυκύκλωμα ανάμεσα στην αιτία και το αποτέλεσμα ή ανάμεσα στο αντικείμενο και το υποκείμενο στα πειράματα της μικροφυσικής (αλλά και στις επιστήμες του ανθρώπου!)· όλα τα πράγματα συνεπάγονται μιαν απόλυτη αρχή αβεβαιότητας σε σχέση με την αλήθεια ή την καθαυτήν πραγματικότητα του γεγονότος, όπως ακριβώς με την τόσο υψηλή πιστότητα, η τεχνολογική τελειότητα συνεπάγεται μιαν απόλυτη αρχή αβεβαιότητας σε σχέση με την πραγματικότητα της μουσικής. Ο Canetti λέει πολύ σωστά, πέραν τούτου τίποτε δεν είναι αληθινό. Να γιατί σήμερα η «little music» της ιστορίας επίσης μας διαφεύγει: εξαφανίζεται στην υπερβολική αναφορά (που λειτουργεί ως «κατασταλτικό μέτρο», ως αποτροπή), χάνεται στη μικροσκοπηση, στην αμεσότητα της πληροφόρησης, κι επίσης καταλαμβάνεται από την αρχή της αβεβαιότητας.

Ακριβώς στην καρδιά της πληροφόρησης, υπάρχει το γεγονός, υπάρχει η ιστορία που στοιχειώνει καθώς εξαφανίζεται. Στην καρδιά του hi-fi, είν' η μουσική που στοιχειώνει καθώς εξαφανίζεται. Στην καρδιά του πιο εξεζητημένου πειραματισμού, είν' η επιστήμη που στοιχειώνει καθώς εξαφανίζεται το αντικείμενό της. Στην καρδιά της πυρνογραφίας, είν' η σεξουαλικότητα που στοιχειώνει καθώς εξαφανίζεται. Παντού το ίδιο στερεοφωνικό εφφέ, το ίδιο εφφέ μιας «αναπαραγωγής», μιας απόλυτης προσέγγισης του πραγματικού: η

ίδια επενέργεια της προσομοίωσης.

Αυτό το «σημείο απορρόφησης» είναι εξ ορισμού ακαθόριστο· πριν απ' αυτό το σημείο υπήρχε ιστορία, υπήρχε μουσική, τα γεγονότα είχαν ένα νόημα, καθώς επίσης και το κοινωνικό, η σεξουαλικότητα (ακόμα και η ψυχολογική — αλλά κι αυτή έχει τόσο τελειωτικά υπερβεί αυτό το σημείο παροξυσμού, της εξεζητημένης τελειότητας στη θεωρία του ασυνειδήτου, που η έννοιά του έχει χαθεί). Πού τελειώνει η στερεοφωνική τελειότητα; Τα όρια εξωθούνται σταθερά προς τα πίσω, αφού υπόκεινται στη μονομανία της τεχνολογίας. Πού τελειώνει η πληροφόρηση; Προς αυτόν τον εκβιασμό και την ομαδική μαγεία μόνο μια ηθική αντίρρηση μπορεί να εγερθεί, η οποία δεν έχει πλέον κανένα νόημα.

Η διάβαση αυτού του μη αναγνωρίσιμου σημείου είναι λοιπόν αμετάκλητη (αντίθετα προς την ελπίδα που υπονοείται στον Canetti). Η κατάσταση απρόσμενα γίνεται εντελώς καινοφανής. Δεν μπορούμε πλέον ν' ανακαλύψουμε τη μουσική, όπως υπήρχε πριν τη στερεοφώνησή της (ει μη μόνο με την επενέργεια της επιπρόσθετης προσομοίωσης), δεν μπορούμε πλέον ν' ανακαλύψουμε την ιστορία όπως υπήρχε πριν την πληροφόρηση και τα ΜΜΕ. Η αρχική ουσία (της μουσικής, του κοινωνικού...), η αρχική έννοια (του ασυνειδήτου, της ιστορίας...) έχουν εξαφανιστεί, επειδή δεν μπορούμε ποτέ πια να τ' απομονώσουμε από το μοντέλο της τελειότητάς τους, που την ίδια στιγμή είναι το μοντέλο της προσομοίωσής τους, από τη βεβαιωμένη τους ανάληψη σε μιαν εξεζητημένη αλήθεια, που ταυτοχρόνως είναι το σημείο της αδρανείας τους και το σημείο της μη επιστροφής τους. Δε θα μάθουμε ποτέ τι ήταν το κοινωνικό ή τι ήταν η μουσική πριν απ' το σημερινό τους παροξυσμό στην άχρηστη τελειότητα. Δε θα μάθουμε ποτέ τι ήταν η ιστορία πριν τον παροξυσμό της στην τεχνολογική τελειότητα της πληροφόρησης ή πριν την εξαφάνισή της στην πλησμονή των σχολίων, δεν θα μάθουμε ποτέ τι ήταν οτιδήποτε πριν την εξαφάνισή του στην αποπεράτωση, του μοντέλου του... Τέτοια είναι η εποχή της προσομοίωσης.

ΑΦΗΝΟΥΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΟΥΜΕ στην προσομοίωση (τόσο, κατά τη γνώμη μου, μέσω της βιολογικής έννοιας του γενετικού κώδικα, όσο και με τα ΜΜΕ, τόσο με την εξερεύνηση, του διαστήματος, το οποίο λειτουργεί για μας σαν ένας χώρος προσομοίωσης, όσο και με την ιδέα του ηλεκτρονικού υπολογιστή ως ισοδύναμου του εργαλείου, κλπ.). Αυτή η υπόθεση, δεν είναι με κανένα τρόπο απελπιστική, εκτός αν θεωρήσουμε την προσπάθειά, σαν μια πιο προχωρημένη μορφή αλλοτρίωσης — αν και εγώ ασφαλώς δεν συμφωνώ

Αντιθέτως, η ιστορία είναι ο χώρος της αλλοτρίωσής μας, και αν αφήσουμε την ιστορία, αφήνουμε επίσης και την αλλοτρίωση (όχι δίχως νοσταλγία, μπορεί να ειπωθεί, για κείνο το παλιό καλό δράμα του υποκειμένου και του αντικειμένου).

Μπορούμε εξίσου να υποθέσουμε ακόμα ότι η ιστορία η ίδια δεν είναι ή δεν ήταν τίποτ' άλλο εκτός από ένα πελώριο μοντέλο προσομοίωσης. 'Όχι με την έννοια ότι δε θα μπορούσε να υπάρξει περισσότερος θόρυβος και μανία ή ότι τα γεγονότα δεν είχαν ποτέ το νόημα που τους αποδόθηκε, ή ότι η ιστορία δεν είναι τίποτε περισσότερο από τον απολογισμό της, κτλ. (κάτι που είναι πιθανόν αλήθεια, αλλά δε μας ενδιαφέρει άμεσα εδώ). 'Όχι, περισσότερο μιλώ για το χρόνο στον οποίο εκτυλίσσεται, για το γραμμικό χρόνο στον οποίο θεωρούμε ότι τα γεγονότα ακολουθούν το ένα το άλλο όπως η αιτία και το αποτέλεσμα: ακόμα και η εσχολογική διαδικασία, Δευτέρα Παρουσία ή επανάσταση, σωτηρία ή καταστροφή, είναι ταυτοχρόνως ο χρόνος του τέλους και της απεριόριστης εκκρεμότητάς του. Αυτός ο χρόνος, που μόνον μέσα σ' αυτόν μια ιστορία μπορεί να συμβαίνει, δηλαδή μια ακολουθία γεγονότων, που κινούνται όχι δίχως νόημα, αλλά μ' επισφαλή ισορροπία προς το μέλλον, δεν είναι ο χρόνος των τελετουργικών κοινωνιών, όπου οτιδήποτε είναι ολοκληρωμένο εξ αρχής και (στις οποίες) η τελετή ξαναζωντανεύει νοερά την τελειότητα αυτού του αρχικού γεγονότος (τέλειο με την έννοια πως οτιδήποτε είναι πλήρες). Σ' αντίθεση μ' αυτήν την τάξη πραγμάτων στην οποία ο χρόνος είναι πλήρης, δηλαδή δεν υπάρχει καθόλου με τη σημασία με την οποία τον καταλαβαίνουμε, η απελευθέρωση του πραγματικού ιστορικού χρόνου (διότι είναι ακριβώς ζήτημα μιας «απελευθέρωσης», μιας λύτρωσης από το τελετουργικό σύμπαν απ' όπου γενιέται προοδευτικά η γραμμικότητα του χρόνου και του θανάτου), η απελευθέρωση αυτή μπορεί να εμφανιστεί σαν μια καθαρά τεχνητή διαδικασία. Τι είναι αυτή η διαφορά (Aufschiebung), τι είν' αυτή η εκκρεμότητα, γιατί πρέπει, αυτό το οποίο πρέπει να συμπληρωθεί, να συμπληρωθεί στο τέλος του χρόνου, στο τέλος της ιστορίας; Εδώ έχουμε την προβολή ενός μοντέλου πραγματικότητας, το οποίο πρέπει να φαίνεται τέλεια σκηνοθετημένο, τέλεια μυθιστορηματικό, τέλεια παράλογο και άνευ νόηματος για κείνους τους πολιτισμούς στους οποίους δεν είχε νόημα κάποια αναβολή πληρωμής, η αναμονή, μια αύξουσα ακολουθία, μια τελικότητα... 'Ένα σενάριο που συν τοις άλλοις επιβλήθηκε με δυσκολία, στο βαθμό που δεν ήταν οφθαλμοφανές, στο βαθμό που αναιρούσε κάθε ριζική ανάγκη. Τα πρωτοχριστιανικά χρόνια σημαδεύτηκαν από μια ρωμαϊκή αντίσταση, ακόμα και εν μέσω των πιστών, προς τη μετάθεση σε κάποιο άοριστο μέλλον της ελεύσεως της Βασιλείας του Θεού. Η αποδοχή της σωτηρίας ως «ιστορικής» προοπτικής, δηλαδή της κίνησης μετάθεσής της, δε συντελέστηκε χωρίς βία, κι όλες οι αιρέσεις συμ-

φωνούσαν μ' αυτό το επαναλαμβανόμενο μοτίβο: την άμεση απαίτηση για τη Βασιλεία του Θεού, την άμεση εκπλήρωση της υπόσχεσης. Κάτι σαν μια πρόκληση του χρόνου. Γνωρίζουμε ότι ολόκληρες οι κοινότητες φτάνανε μέχρι και την αυτοκτονία με σκοπό να επισπεύσουν την έλευση της Βασιλείας. Αφού τους το είχαν υποσχεθεί για το τέλος του χρόνου, το μόνο που είχαν να κάνουν ήταν να θέσουν αμέσως ένα τέλος στο χρόνο.

Όλη την ιστορία συνοδεύει μια παμπάλαιη περιφρόνηση για τη χρονικότητα της ιστορίας. Η θέληση να βλέπουμε τα πράγματα συντελεσμένα αμέσως, κι όχι μετά από μια μακρά περιφερειακή διαδρομή, επ' ουδενί αποτελεί μια παλινδρόμηση σε φαντασίωση παιδικής ηλικίας. Είναι μια περιφρόνηση του χρόνου που γεννήθηκε μαζί με τον ίδιο το χρόνο. Δυο αντιφατικές μορφές εμφανίζονται με το γραμμικό χρόνο, δηλαδή με τη γέννηση του χρόνου καθεαυτού. Η πρώτη συνίσταται στην ακολουθία των καιών αυτού του χρόνου και στην κατασκευή μιας ιστορίας, ενώ η άλλη συνίσταται στην επιτάχυνση της ροής του χρόνου ή στη βεβιασμένη συμπύκνωσή του, για να φτάσει σε κάποιο τέλος. Αντιτιθέμενη σε μιαν ιστορική προοπτική, που αδιάκοπα μεταθέτει τα συμφέροντα προς ένα υποθετικό τέλος, έχει πάντοτε αποτελέσει ένα μοιραίο αίτημα, μια μοιραία στρατηγική του χρόνου, που συνίσταται στο να κάνει άλμα εμπρός, να εκμηδενίσει το χρόνο και να βραχυκυκλώσει την Δευτέρα Παρουσία. Δεν μπορεί να ληφθεί ότι κάποια απ' αυτές τις δύο δυνάμεις μπορεί αληθινά να θριαμβεύσει επί της άλλης, και σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της ίδιας παραμένει το καυτό ερώτημα: πρέπει να περιμένουμε ή όχι; Από τον καιρό της μεσαιωνικής αναστάτωσης ανάμεσα στους πρώτους χριστιανούς, που κουρασμένοι να περιμένουν για τη Βασιλεία των Ουρανών που τους είχαν υποσχεθεί, επιθυμούσαν να επισπεύσουν την παρουσία με το δικό τους θάνατο, συγκεκριμένα να θέσουν ένα τέρμα στην περιφερειακή διαδρομή του χρόνου με το βραχυκύκλωμα της δικής τους καταστροφής: πέρα απ' τις αιρέσεις και τις διαμάχες, δεν έχει πάψει ποτέ να υπάρχει η επιθυμία για την προσδοκία του τέλους, έστω με το θάνατο, αν είναι αναγκαίο, με ένα είδος δολοφονικής αυτοχειρίας, που αποσκοπεί στην αποσύνδεση του θεού από την ιστορία. Την ίδια μοιραία στρατηγική είχαν οι ασκητές, όπως και οι Καθαροί: να δολοφονήσουν το θεό με το δικό τους θάνατο ή φτάνοντας στην τελείωση, θέτοντάς τον δι' αυτού του τρόπου αντιμέτωπο με τις εθίνες του, εκείνων πέραν του τέλους, εκείνων της τελείωσης.

Αν το σκεφτείς, η τρομοκρατία δεν είναι τίποτ' άλλο. Επιχειρεί να παγιδέψει τη δύναμη με μιαν άμεση και ολοκληρωτική δράση, χωρίς την αναμονή για το τέλος της ιστορίας. Θέτει τον εαυτό της στην εκστατική θέση του τέλους, ελπίζοντας έτσι να προκαλέσει τις συνθήκες της Δευτέρας Παρουσίας. Φυσικά, αυτό δε συμβαίνει ποτέ, αλλά μια τέτοια περιφρόνηση της ιστορίας

έχει μια μακρά ιστορία, κι είναι πάντοτε σαγηνευτική, διότι σε τελευταία ανάλυση ούτε ο χρόνος ούτε η ιστορία έχουν γίνει αποδεκτά. Ακόμα κι αν δεν υπάρχει η προδιάθεση για την εκτέλεση μιας μοιραίας στρατηγικής αυτού του είδους, ο κόσμος έχει βαθιά συνείδηση για την αυθαιρεσία, τον τεχνητό χαρακτήρα, συγκεκριμένα για την ουσιαστική υποκρισία του χρόνου και της ιστορίας. Δεν έχουν ποτέ ξεγελαστεί από εκείνους που τους ζητούν να προσμένουν με ελπίδα.

Ακόμα και πέρ' απ' την τρομοκρατία, δεν υπάρχει ένα θαμπό φως αυτού του βίαιου δευτεροπαρουσιαστικού αιτήματος στο παγκόσμιο φάντασμα της καταστροφής που επικρέμαται στο σύγχρονο κόσμο; Το αίτημα για μια βίαιη λύση της πραγματικότητας, ειδικά όταν μας διαφεύγει η υπερπραγματικότητα; Η υπερπραγματικότητα θέτει ένα τέλος στην ελπίδα μιας Δευτέρας Παρουσίας (ή μιας επανάστασης). Εάν οι προβλέψεις περί τέλους μας διαφεύγουν, αν ακόμα η ιστορία δεν έχει καμιά δυνατότητα να τις επιφέρει, εφόσον στο μεταξύ έχει φτάσει σε κάποιο τέλος (αυτή είναι πάντα η ιστορία του Μεσσία του Κάφκα: Αυτός φτάνει πολύ αργά, μια ημέρα καθυστερημένος, η καθυστέρηση είναι ανυπόφορη), τότε θα μπορούσαμε μ' αυτή τη δικαιολογία να προκαλέσουμε και τη μετάπτωση του τέλους, θα μπορούσαμε μ' αυτή τη δικαιολογία να βραχυκυκλώσουμε και την έλευση του Μεσσία. Αυτός είναι πάντα ο πειρασμός του διαβόλου (δαιμονικός): να παραποιούμε κάθε τέλος και την πρόβλεψη γι' αυτό, να παραποιούμε χρόνο και την εμφάνιση των πραγμάτων, προκαλώντας τη ροή του ρεύματος: να επισπεύδουμε το τέλος, στην αδημονία για την εκπλήρωση ή από μια κρυφή διαίσθηση ότι η υπόσχεση της εκπλήρωσης είναι σε κάθε περίπτωση ψευδής και διαβολική.

ΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ Η ΑΠΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ θα είχε διάρκεια πληκτική και τεχνητή, κάθε υπέρβαση (Aufhebung) βιώνεται ως μια Aufschiebung, μια απάρνηση του χρόνου ως τεχνάσματος. Μια απάρνηση που εύκολα αναγνωρίζεται στις θρησκευτικές και χιλιαστικές της μορφές, στις ατομικές και τρομοκρατικές της μορφές, αλλά είναι επίσης αισθητή στη διαδομένη απόρριψη, στην αναστολή της ιστορικής βούλησης, ακόμα και στην ιδεοληψία, στον αντίθετο φαινομενικά ψυχαναγκασμό να ιστορικοποιούμε τα πάντα, να τεκμηριώνουμε οτιδήποτε, να απομνημονεύουμε τα πάντα για το παρελθόν μας και για όλους τους πολιτισμούς. Αυτό δεν είναι το σύμπτωμα μιας συλλογικής διαίσθησης για το τέλος της ιστορίας, πως τα γεγονότα και ο βιωμένος χρόνος της ιστορίας φτάνουν στο τέλος (επιβεβαιώνοντας έτσι την πρόταση του Canetti) και πως πρέπει να σπλίσουμε τους εαυτούς μας με όλη την τεχνητή

μνήμη, με όλα τα σύμβολα του παρελθόντος, με σκοπό ν' αντιμετωπίσουμε την απουσία ενός μέλλοντος και τον καιρό των παγετώνων που μας περιμένει; Δεν έχουμε την εντύπωση πως οι πνευματικές και διανοητικές κατασκευές καταρρέουν, αυτοεξανταφιάζομενες πολύ πέρ' απ' τον ήλιο στις καταθέσεις και τ' αρχεία της μνήμης, γυρεύοντας μια σιωπηλή αποτελεσματική δράση ή μιαν απίθανη νεκρανάσταση; Όλες οι μορφές της σκέψης ενταφιάζονται κάτω από τη σοφία του έτους 2000. Ήδη οσμίζονται τον τρόπο του έτους 2000. Οι κοινωνίες μας ενστικτωδώς υιοθετούν τη λύση εκείνων των κρυογενικών ανθρώπων που εμβαπτίζονται σε υγροποιημένο άζωτο και περιμένουν την ανακάλυψη του μέσου για την επιβίωση. Μοιάζουν μ' εκείνα τα πολυτελή κτερίσματα που θάβονται στις υπόγειες σαρκοφάγους του Forum des Halles, σαν ένα μουσείο του πολιτισμού μας για μελλοντικές γενιές, μετά την καταστροφή. Αυτές οι κοινωνίες που δεν περιμένουν τίποτε από το μέλλον και πολύ λίγο ευελπιστούν στην ιστορία, αυτές οι κοινωνίες που αυτοεξανταφιάζονται κάτω από τις ενδεχόμενες τεχνολογίες, κάτω από τα συσσωρευμένα αποθέματα πληροφοριών και τ' απέραντα κυβελιδωτά δίκτυα επικοινωνίας όπου ο χρόνος είναι εκμηδενισμένος τελικά από την ολοσχερή κυκλοφορία, αυτές οι γενιές πιθανόν δε θα ξυπνήσουνε ποτέ, όμως εξακολουθούν να μη συναισθάνονται τίποτε. Το έτος 2000 δε θα 'ρθει πιθανόν ποτέ, αλλ' αυτές εξακολουθούν να μη συναισθάνονται τίποτε.

Στην εποχή μας, αυτό που έχουμε χάσει είναι το έργο της άρνησης. Στην αλλαγή, αντίθετα απ' ό,τι στην ιστορία, δεν υπάρχει πια κανένα έργο άρνησης (εκ παραλλήλου εξαφανίστηκε επίσης στις εικόνες της τηλεόρασης, κι ακόμη περισσότερο στις ψηφιακές κι αριθμητικές εικόνες). Αλλ' αυτό που χάθηκε πολύ νωρίτερα, όπως είπε ο Benjamin, είναι η αίγλη. Χάθηκε δηλαδή η αίγλη των γεγονότων για να αντικατασταθεί από ένα λόγο, μια δομή, μιαν αιτιότητα και τελικότητα της ιστορίας. Για αιώνες η ιστορία συνέχιζε να ζει από το σύμβολο της αίγλης και την αναζήτηση της αίγλης — συγκεκριμένα, κάτω από το σύμβολο μιας πολύ ισχυρής αυταπάτης για την αιωνιότητα του χρόνου— στο μέτρο που την κληρονομούσαν οι απόγονοι από τους προγόνους. Ένα κεφάλαιο το οποίο επιβιάζει περιορισμούς και κυκλοφορεί από γενιά σε γενιά και για το οποίο ο άνθρωπος αυτοθυσιάζεται με τη θέλησή του, η αρετή αυτή μας φαίνεται σήμερα μια γελοία έπαρση και η αναζήτησή της δεν μας κάνει πλέον αίσθησι. Αυτό που γυρεύουμε σήμερα δεν είναι πλέον η δόξα αλλά η ταυτότητα, μια προσωπική ιστορία, μια εθνική αυθεντικότητα, μια μοναδικότητα, μια μοναδική ουσία, μια συσσωρευσι, αποδεικτικών στοιχείων: Τα γεγονότα χρησιμοποιούν μόνον ως αποδεικτικά στοιχεία, ως επαλήθευσι, ενώ κατά το παρελθόν αφιερώνονταν στο γόητρο. Τότε έργο ήταν να χάσει κανείς τον εαυτό του μέσα σε μια διάσταση, έξω από τα κοινά, ενώ για μας ισχύει

το εντελώς αντίθετο, να αποδείξουμε ότι υπάρχουμε. Σήμερα το μοναδικό μας πάθος είναι η ταυτότητα.

Με το πάθος για δόξα έχει επίσης εκμηδενιστεί η δύναμη της αυταπάτης. Λίγο λίγο η ιστορία έχει αναχθεί στο συγκεκριμένο χώρο των αιτίων κι αποτελεσμάτων, που δεν αφήνει περιθώρια για το γεγονός έξω από τα κοινά, το οποίο δεν εκτιμάται με βάση τις κιτίες του, και το οποίο δημιουργεί το δικό του σκηνικό, τη δική του δραματουργία. Υπάρχουν μόνον γεγονότα με νόημα, εκείνα που δεν πάνε πιο πέρα απ' το νόημά τους και τα οποία συμβαίνουν μόνο με το σκοπό να επαληθεύσουν ένα νόμο, κάποια σχέση δύναμης, μια προ-υπάρχουσα δομή ή ένα μοντέλο: αυτό είναι επίσης μια προσομοίωση, η ηγεμονία της προσομοίωσης στην καρδιά της ιστορίας, κι αυτός είναι ο λόγος που η ιστορία τελειώνει.

Τα τελευταία χρόνια, αυτό που έχει χαθεί ή εξασθενήσει είναι η τονικότητα των γεγονότων, εκείνη η μικρή επίδραση η ασυνήθιστη κι έξω από τα κοινά, που έκανε ορισμένα εξ αυτών να 'ναι παράδοξα, καινοφανή, αν όχι εκρηκτικά. Φαίνεται (τουλάχιστον σε μένα) ότι τα τελευταία είκοσι χρόνια, ως πούμε οι δεκαετίες του '60 και του '70, έχουν παρουσιάσει μια ποικιλία ενδείξεων, αινιγματικών γεγονότων που υποδηλώνουν πνευματικότητα, παράδοξο ή κίνηση κατά τον κατακόρυφο άξονα.

Ο Μάης του '68 ήταν ένα γεγονός αυτού του είδους: αστείο (witzig), αινιγματικό κι ανιστορικό, αλλά με τη δύναμη που έχει η έλλειψη νοήματος, μια καθαρή επενέργεια, μια ξαφνική αποκρυστάλλωση, που δεν είχε σχεδόν κανένα επακόλουθο (εκτός πιθανόν της καθυστέρησης του σοσιαλισμού): ένα γεγονός έντονο, εν γένει μια εξαιρετική στιγμή, με μοναδική τονικότητα.

Φαίνεται ότι αυτή η επαφή με το πέραν του κανονικού έχει εντελώς εξαφανιστεί, ότι τα γεγονότα δεν έχουν πλέον έντονες συνέπειες, κάποιαν ευλυγισία και ζωτικότητα. Αυτό συμβαίνει επειδή το έδαφος είναι τόσο σπογγώδες ή επειδή οι οθόνες απορροφούν όλη την ακτινοβολία σε τόσο μεγάλο βαθμό εκ των προτέρων; Ως εκ τούτου ο σοσιαλισμός είναι ένα θησιγενές, χωρίς μουσικότητα, άτονο συμβάν, αλλά το ίδιο θα μπορούσε να λεχθεί για την Πολωνία, η οποία μου έδινε πάντοτε την αίσθηση του μεταθανάτιου, του περικλειομένου ως σε κίστη επεισοδίου σε μιαν απολιθωμένη ιστορία. Μπορείτε να μου πείτε ένα μοναδικό γεγονός που σας εξέπληξε τα τελευταία χρόνια και το οποίο να μην αποτελεί τμήμα μιας σκληρής ρουτίνας ή μιας εξίσου τελετουργικής αλληλεγγύης;

Είναι πιθανόν ότι όχι μόνον έχει εξαφανιστεί η ιστορία (δεν υπάρχει πια κανένα έργο άρνησης, κανέναν ιστορικό λόγο, αν ακριβολογούμε, ούτε καν γόητρο στα γεγονότα κι επομένως ούτε καν καμιά ιστορική αίγλη) μα' κι ότι δεν συντελεί καν στην ίδια της την εξαφάνιση. Και μ' αυτό θα τελειώσω: με

μια τελική όψη της προσομοίωσης. 'Ότι τα πάντα συμβαίνουν σαν να συνεχίζαμε να παράγουμε ιστορία, ενώ με το να συσσωρεύουμε σύμβολα του κοινωνικού, σύμβολα του πολιτικού, σύμβολα προόδου και αλλαγής, απλώς συντελούμε στο τέλος της ιστορίας.

Ο σοσιαλισμός (στη γαλλική του μορφή) είναι το καλύτερο παράδειγμα της εκτέλεσης του τέλους της ιστορίας. Είναι επίσης το πρώτο θύμα αυτής της παράλογης προσομοίωσης. Σε κάποιες κοινωνίες επικρατούσε το έθιμο να κρεμούν το θανατοποινίτη από ένα νεκρό δέντρο, για λόγους συμβολικής αναγκαιότητας: αυτό το νεκρό δέντρο ήταν απαραίτητα, γι' αρκετούς λόγους, σαν να έπρεπε ο θάνατος να τροφοδοτήσει το θάνατο. Η ιστορία είναι όπως αυτό το δέντρο. Πεθαμένη, ζητά θύματα για να τροφοδοτεί την εξαφάνισή της. Ενώ κάποτε υπήρξε ηρωική και δραματική, τώρα έχει γίνει σαρκοφαγική και νεκροφιλική. Και ο σοσιαλισμός είν' αυτό το παράξενο θύμα, αυτό το «παράξενο φρούτο» που ταλαντεύεται κρεμασμένο από το πεθαμένο δέντρο της ιστορίας, κι επιπλέον αθώο για οποιοδήποτε έγκλημα, αφού δια της αποτυχίας της ίδιας της ιστορικής λογικής, κληρονόμησε αυτήν την επιτέλεση του τέλους της ιστορίας. Γι' αυτό είναι τόσο πλούσιος σε σύμβολα του παρελθόντος και σε σύμβολα αλλαγής, και τόσο φτωχός σε γεγονότα. Είναι επειδή για το σοσιαλισμό (κι αυτό είναι κοινό σημείο με τα κομμουνιστικά καθεστώτα, όπου η ιστορία έχει επίσης μόνιμα σταματήσει) το τελικό γεγονός (η επανάσταση) έχει κατρακυλήσει από το μέλλον (το επαναστατικό ιδεώδες) στο παρελθόν. Αυτό έχει συμβεί. 'Αρα δεν πρόκειται να ξανα συμβεί ποτέ. Εμείς πρέπει να συμβιβαστούμε με το χρόνο, αλλά η ιστορία, όσον αφορά το δικό της ρόλο, έχει τελειώσει. Το τέλος των ιστορικών παθών, το τέλος των συλλογικών παθών. Ο σοσιαλισμός παρουσιάζει τον εαυτό του σαν τον πραγματιστή διαχειριστή των υποθέσεων αυτής της κατάστασης πραγμάτων.

Βρισκόμαστε στην εποχή της εξαφάνισης του κοινωνικού, της εξαφάνισης της ιστορίας. Εξακολουθούμε να 'μαστε στοιχειωμένοι απ' αυτήν την εξαφάνιση. Η εξαφάνιση αυτή δεν αποτελεί τη μικρότερη από τις αιτίες της τρομοκρατίας, η οποία είναι η μοιραία της στρατηγική. Ούτε και αποτελεί τη μικρότερη από τις αιτίες του σοσιαλισμού, που είναι η πεζή της στρατηγική.

Το αν το σύμπαν απεριόριστα διαστέλλεται ή συστέλλεται προς έναν αρχικό πυρήνα, απείρως πυκνό και μικρό, εξαρτάται από την κρίσιμη μάζα του (πρόγμα γύρω από το οποίο οι υποθέσεις και οι οραματισμοί είναι επίσης άπειροι λόγω της «ανακαλύψης» νέων σωματιδίων). Κατ' αναλογία, αν η ανθρώπινη ιστορία μας εξελίσσεται ή παλινδρομεί εξαρτάται πιθανόν από την κρίσιμη μάζα της ανθρωπότητας. Έχει φτάσει η ιστορία το πεπρωμένο του είδους, την ταχύτητα διαφυγής την αναγκασία για να ξεπεραστεί η αδράνεια της μάζας; Είμαστε εμπλεγμένοι, όπως οι γαλαξίες, σε μιαν αμετάκλητη κίνηση που μας

τραβάει μακριά τον έναν από τον άλλον με τεράστια ταχύτητα, ή πέπρωται αυτός ο άπειρος διασκορπισμός να έλθει σ' ένα τέλος και τ' ανθρώπινα μέρη να ξανατραβηχτούν το ένα κοντά στο άλλο ακολουθώντας μιαν αντίστροφη βαρυτική κίνηση; Θα μπορούσε η ανθρώπινη μάζα, η οποία αυξάνεται όλη την ώρα, να 'χει μια παλμική κίνηση αυτής της μορφής;

Και η ανθρωπότητα είχε τη δική της μεγάλη έκρηξη τύπου κοσμικής έκρηξης που δημιούργησε το σύμπαν, τύπου Μπιγκ Μπαγκ: Κάποια κρίσιμη πυκνότητα, κάποια κρίσιμη συγκέντρωση ανθρώπων κι ανταλλαγών κυβερνά την έκρηξη αυτή την οποία αποκαλούμε ιστορία και η οποία δεν είναι τίποτ' άλλο από την ολική διασπορά πυκνών και ιερατικών πυρήνων, αστρικών νεφών τα οποία αποκαλούμε πολιτισμούς. Σήμερα προφανώς έχουμε μπροστά μας το αντίστροφο φαινόμενο: το δρασκελισμό του κατωφλίου κρίσιμης μάζας ως προς τους πληθυσμούς, τα γεγονότα, την πληροφόρηση, φαινόμενο το οποίο κυβερνά την αδρανειακή διαδικασία της ιστορίας και της πολιτικής.

Στην κοσμική τάξη δεν γνωρίζουμε αν έχουμε φτάσει εκείνη την ταχύτητα διαφυγής που θα μας έθετε σε αμετάκλητη επέκταση (κι αναμφίβολα αυτό θα παραμείνει άδηλο για πάντα). Στην ανθρώπινη τάξη, που είναι πιο περιορισμένη στις προοπτικές της, είναι νοητό (σε μένα τουλάχιστον) ότι η ίδια η ενέργεια απελευθέρωσης του είδους (η επιτάχυνση της ιστορίας, των γεννήσεων, των τεχνολογιών, των ανταλλαγών δια μέσου των αιώνων) δημιουργεί μια περίσσεια μάζας και αντίστασης που βαίνει γρηγορότερα από την αρχική ενέργεια και επομένως μπορεί να μας οδηγήσει σε μιαν αμείλικτη κίνηση αδρανείας κι επαναυστολής.

Απόδοση στην ελληνική: *Βάνα Γρηγοροπούλου*

